

УДК 368(477)

Яременко Н. В.

ЕВОЛЮЦІЯ ІНСТИТУТУ БРОКЕРІВ НА СВІТОВОМУ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

У статті розглядається еволюція діяльності брокерів на світовому ринку страхових послуг і визначається їх роль на страхових ринках ЄС та України.

Ключові слова: *страховий посередник, страховий брокер, страховий ринок, страхова послуга.*

Постановка проблеми. Страхове посередництво є важливим сегментом посередницьких послуг на світовому ринку фінансових послуг. У сучасній постіндустріальній економіці традиційні фактори виробництва поступаються лідерством інформаційним факторам, менеджменту й людським ресурсам [1]. У зв'язку із цим, на страховому ринку значно зростає роль страхових посередників, насамперед тому, що найважливішою обставиною при ухваленні рішення про страхування є інформація про ризики й умови страхування, джерелами якою часто стають страхові брокери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній і зарубіжній економічній науці сутність брокерської діяльності у страхуванні та перестраховуванні досліджував О.М. Залетов, роль страхового брокера в сучасних умовах визначав І.Є. Мікеладзе, проблеми діяльності посередницьких послуг у страхуванні окреслював Д.П. Расшивалов, роль брокерів на світовому страховому ринку розглядав О. Тоферн, проблеми брокерства у сфері перестраховування досліджував Н. Ален та інші. Проте питання розвитку інституту брокерів на світовому ринку страхових послуг сьогодні залишається невирішеним і потребує подальшого дослідження.

Метою статті є визначення ролі інституту страхових брокерів і надання пропозицій щодо підвищення його ефективності в Україні.

Виклад основного матеріалу. Аналіз історії й міжнародної практики показує, що страхові брокери є найстаршими представниками фінансового посередництва (кінець XVII століття) і професійними учасниками страхового ринку, а зміст їхньої діяльності спрямовано на представлення інтересів страхувальників перед страховиками [2, 4].

Інститут страхових брокерів з'явився одночасно з утворенням перших страхових компаній і в даний час широко розповсюджений в усьому світі [3].

У сучасній міжнародній практиці діяльність страхового брокера за різноманітність послуг, що він надає клієнту і в яких уособлюється його «додана вартість», часто фігурально порівнюють з відомим «швейцарським армійським ножом». Справа в тому, що роль страхового брокера за останні 20 років суттєво змінилась. Якщо раніше він переважно виконував просту функцію розміщення ризиків, то сьогодні в умовах зростання конкуренції, частіших коливань бізнесового циклу на страховому ринку та підвищення вибагливості і ринкової спокушеності клієнтів відбулося переосмислення його ролі.

Сьогодні обсяг «доданої вартості» та конкурентні позиції страхового брокера визначаються, перш за все, його здатністю [3]:

- будувати достовірні фінансові моделі страхового та перестрахового захисту портфелів клієнтів, що є оптимальними за вартістю і змістом;

- застосовувати інструменти фінансового моделювання з метою найефективнішого використання капіталу клієнта як на страховому ринку, так і на ринку капіталів;

- пропонувати клієнту моделі катастрофічних покриттів задля оцінки ступеня ризиків, що приймаються на страхування;

- пропонувати клієнтам моделі для цілей андеррайтингу та селекції ризиків, що приймаються ними на страхування;

- моделювання та аналітична підтримка облігаторних програм перестраховування включає, зокрема, наступне: попереднє визначення очікуваної ринкової ціни покриття з урахуванням характеру ризиків періоду перестраховування та імовірності збитків; обґрунтування оптимального розміру власного утримання і загальне обрахування фінансових параметрів програми перестраховування з метою визначення імовірності окремих збитків і ризику фінансового колапсу cedentu; ризикове профілювання портфеля клієнта і ризикову оцінку маркетингової сегментації клієнтів cedentu; надання консультаційних послуг з фінансового інжинірингу та нетрадиційним розміщенням ризиків на перестраховування через моніторинг ризиків змін цін на акції та інші цінні папери плюс визначення очікуваних граничних рівнів прибутковості капіталовкладень, пропонованих інвесторам щодо нового різновиду цінних паперів «що несуть ризик» (типу «катастрофічних бондів» і «погодних деривативів») і в такій спосіб конвергенцію ринків капіталу і традиційних ринків перестраховування, що надає клієнтам нові можливості для фінансування ризику та альтернативної передачі ризиків (так званий ART - Alternative Risk Transfer).

Для надання зазначених послуг страхові (перестрахові) брокерські компанії застосовують власні патентовані програмні продукти і моделі, що забезпечують керування портфелем ризиків і оптимізацію програм перестраховування з урахуванням мети клієнта і наявних обмежень. Крім цього, брокери використовують широко відомі моделі типу AI, EQE®, Impact Forecasting and RMS™.

Таким чином, за останні 20 років відбуваються докорінні зміни в характері брокерських послуг у сфері перестраховування, а саме: спостерігається доповнення брокерських послуг «транзакційного» типу управлінське орієнтованими аналітично-консультаційними послугами. Зокрема, це матеріалізується у змінах в структурі брокерських доходів – наразі 75 % зарубіжних брокерських компаній отримують за свої послуги не тільки комісійну винагороду, а й контрактні платежі, на які припадає до 20 % загальних брокерських доходів [4, 33].

У ході дослідження систематизовані еволюція й зміст брокерської діяльності та визначені ключові функції страхових брокерів (табл. 1).

Еволюція й зміст брокерської діяльності на страховому ринку

Період	Зміст брокерської діяльності
Кінець XVIII – середина XX століття	Пошук страхового покриття й проведення переговорів зі страховиками/перестраховальниками; Розміщення страхових/перестраховальних ризиків за доручення страхувальників і страховиків Підготовка або, відповідно до наданих повноважень, оформлення необхідних для укладання договорів страхування/перестраховання документів.
Кінець XX століття	Організація й розробка програм страхування/перестраховання для своїх клієнтів; Здійснення консультацій і ризик-менеджменту за доручення страхувальників і страховиків; Підготовка документів до розгляду й урегулювання збитків при настанні страхової події й оформлення необхідних документів для одержання страхових виплат; Надання зацікавленим особам експертних і консультаційних послуг, послуг з оцінки страхових ризиків; Організація послуг і додаткових сервісів для реалізації програм страхування, наприклад, залучення аварійних комісарів, а також експертів для оцінки збитку й визначення розміру страхових виплат.
Початок XXI століття	Застосування інструментів фінансового моделювання з метою найефективнішого використання капіталу клієнта як на страховому ринку, так і на ринку капіталів; Розробка моделі катастрофічного покриття з метою оцінки ступеня ризиків, що приймаються на страхування; Розробка моделі для цілей андеррайтингу та селекції ризиків, що приймаються ними на страхування; Моделювання та аналітична підтримка облігаторних програм перестраховання. Розробка моделі оптимального використання податкових пільг для деяких видів страхування.

Джерело: складено автором.

Наявні дані ВІРАР дозволяють оцінити обсяг обороту фінансових послуг ТОП10 міжнародних страхових брокерів близько 30 млрд. доларів США.

Про посилення ролі брокерів на світовому страховому ринку свідчить і той факт, що якщо в 2005 році з 135 млрд. доларів США перестраховальної премії близько 50 % доводилося на договори, укладені за посередництвом брокерів, то

зараз ця частка перевищує 60 % [5]. В економічно розвинених країнах брокери стали невід'ємною частиною страхових відносин і одним з найважливіших професійних суб'єктів страхового ринку. Досить сказати, що у Великобританії 70 %, а в США більше ніж 80 % договорів страхування життя укладається саме через страхових брокерів [3].

У найбільш системному вигляді регулювання діяльності страхових посередників, зокрема, брокерів, здійснюється у країнах ЄС на підставі відповідних Директив.

Першу Директиву ЄС №77/92/ЕСО з цього питання було прийнято у 1976 році. Вона заклала основи розвитку системи продажів страхових послуг і здійснення посередницької діяльності агентів і брокерів у ЄС. У той час у кожній країні існували свої закони про посередників, що передбачають різні підходи до їхньої реєстрації, регулюванню й організації їхньої діяльності, різні вимоги до кваліфікації й професійних знань посередників. У розвиток Директиви ЄС №77/92/ЕСО в 1991 році були прийнята рекомендація Європейської Комісії №92/48 з питань реєстрації страхових посередників. Остання Директива ЄС по страховому посередництву №2002/92 вийшла у 2002 році. У ній, зокрема відзначається, що страхові й перестраховальні посередники відграють центральну роль при продажі страхових і перестраховальних продуктів у ЄС. У регуляторному сенсі, важливо, що в цьому документі вперше дані основні визначення в сфері страхового посередництва[6, 35–37].

Професійне співтовариство страхових брокерів Україні перебуває в стадії формування, що обумовлено історично переважаючою ще із часів соціалізму системою прямих відносин між страхувальником і страховиком. У порівнянні з країнами ЄС в Україні за результатами 2011 року питома вага брокерів на ринку страхування життя становить менше ніж 0,1 % (рис. 1), а на ризикового страхування – 0,4 % (рис. 2). Це незрівнянно гірше ніж в ЄС, де середні показники становлять відповідно 16,5 % та 27,8 % (рис. 1).

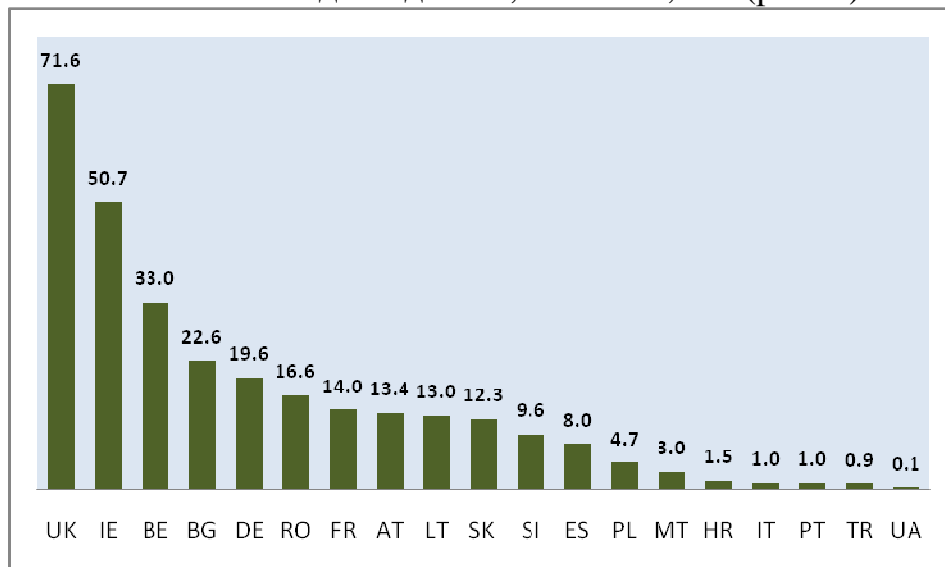

Рис. 1. Частка брокерського каналу продаж страхових послуг на ринках страхування життя країн ЄС та України, 2011 (%)

Джерело: розробка автора за даними СЕА та Нацфінпослуг.

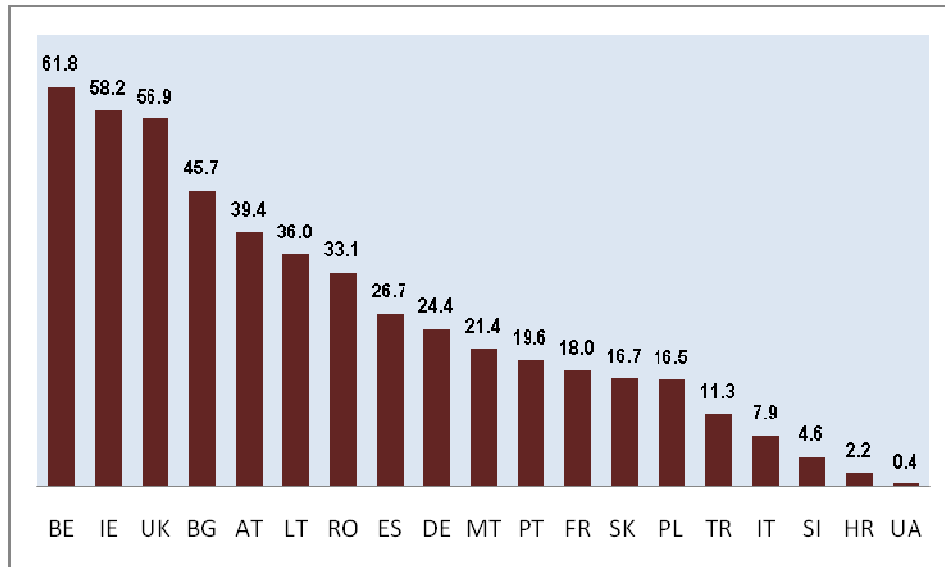

Рис. 2. Частка брокерського каналу продаж страхових послуг на ринках ризикового страхування країн ЄС та України, 2011 (%)

Джерело: розробка автора за даними СЕА та Нацфінпослуг.

Останнім часом в ЄС відбулися еволюційні зміни в якості й характері послуг, надаваних брокерами своїм клієнтам: тепер вони пропонують не просто розгорнутий вибір програм страхування для своїх клієнтів, але також здійснюють ризик-менеджмент, андеррайтинг, організацію врегулювання збитків і інші корисні сервісні послуги для своїх клієнтів. Брокери моделюють систему страхових відносин, що має прямий вплив на інтереси страхувальників.

У цілому, зміст і технологія брокерської діяльності у страхуванні та перестрахованні являють собою рух від індивідуальних потреб клієнта до створення і реалізації для нього найбільш оптимальної системи страхового ризик-менеджменту. При такій організації роботи з ризиками забезпечується пріоритетна реалізація інтересів споживача у відносинах, створених на страховому ринку. Все це, звичайно, вимагає наявності у страхового брокера відповідних професійних, матеріально-технічних і організаційних можливостей, досвіду, знання ринку, його кон'юнктури, реального стану, в якому знаходяться і будуть перебувати страхові компанії.

Висновки. Очікується, що страхові брокері в Україні у перспективі можуть впливати на основні напрямки капіталовкладень усередині страхової галузі та на розробку новітніх інструментів ризик – менеджменту. Для цього за досвідом ЄС вважаємо за доцільне на законодавчому рівні надати право страховим брокерам отримувати комісійну винагороду, як від клієнта, так і від страхової компанії.

Список використаних джерел

1. Микеладзе И.Е. Роль страхового брокера в современных условиях // Проблемы и вопросы рыночных преобразований в России / Межвузовский сборник научных трудов. – М.: – 2005.

2. Микеладзе И.Е. Страховые посредники в системе посреднической деятельности на финансовом рынке // *Страховое право* – 2006. – № 4. – С. 2–13.
3. *Страховое посередництво: теорія та практика. Навчальний посібник* // За редакцією О.М. Залетова – К.: Міжнародна агенція «BeeZone», 2004. – 300 с.
4. Nigel Allen. Multi-purpose broker // *Global Reinsurance* – 2004, December / January, p. 33.
5. J-O. Thofern. Markets in transition. Baden-Baden report. Reactions, 27.10 2009.
6. Посередницькі послуги у страхуванні / Расшивалов Д.П. // *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія: Економіка.* – 2008. – №106. – С. 35–37.

Подано до редакції 12 вересня 2012 року

Яременко Н.В.

Эволюция института брокеров на мировом рынке страховых услуг

В статье рассматривается эволюция деятельности брокеров на мировом рынке страховых услуг и определяется их роль на страховых рынках ЕС и Украины.

Ключевые слова: *страховой посредник, страховой брокер, страховой рынок, услуга страхования.*

Iaremenko N.V.

Broker's institute evolution in the global insurance market

In this article the evolution of broker's activity in the global insurance market is defined and their role in the insurance markets of the EU and Ukraine is determined.

Key words: *insurance broker, insurance market, insurance service.*

Яременко Надія Валентинівна – генеральний директор Європейської федерації фінансових експертів «Green Capital».